

כאן, עתה

יש אולי יותר מקורטוב של זחיחות־הדעת, מצד אחד, ושל עצלות, מצד שני, בכינוס מאמרים שנתפרסמו בעתון יומי, מאמרים שעיקרם תגובות לענייני שעה, או, כשמו של הספר, מכוונים ל"כאן, עתה". הרבה מן הפובליציסטים ודאי חלמים על כינוס ממין זה, העמיד, כך נראה להם, להעביר את פרי עטם מן ה"חולף" (העתון) אל ה"נצח" (הספר), אולם אך מעטים מכנסים מפריעטם בפועל, ולא תמיד מסיבות ה"קשורות באיכות כתיבתם.

אם אמרתי יוהרה, הרי זה משום שיוהרה היא לסבור כי יש למאמרים פובליציסטיים חשיבות המספקת לכינוסם בספר; ואם אמרתי עצלות, הרי זה משום שהסבור כי יש בפיו לומר דברים בעלי־משמעות ובעלי־ערך על נושא מסוים ראוי כמדומה שיתישב ויעלה את רעיונותיו בצורה המחייבת כתיבה ארוכת־נשימה יותר, מקיפה יותר, סדורה יותר.

הסתייגות זו—שאינה מופנית אל אמנון רובינשטיין דווקא—תופסת גם לגבי ספר זה. אולם יש להדגיש כי אמנון רובינשטיין, ש' הגיע בחטף אל צמרת כותבי־המאמרים ב"ארץ, מצטיין בכתיבה רהוטה, ברורה, לא מצועצעת, וכי מאמריו מגלים לעתים קרובות בקיאות, חריפות־הבהנה ואומץ־לב פורטייטי וחברתי. ניכר המאמץ לחשוב על כל נושא באמת־מידה שקולה, בעלת משמעות אקדמית כמעט, משוחררת מדעות־קדומות ומבקשת לבחון אמיתות באור חדש. כל זה, כמובן, אינו מצדיק עדיין, לטעמי, כינוס מאמרים שנתכוו משך מספר שנים מועט, אלא אם כן המטרה לגבש לכותבם דימוי מסוים בחיי הרוח והחברה שלנו; וכאן אפשר להעלות על הדעת שורה לא־מבוטלת של פובליציסטים שאינם נופלים מא. רובינשטיין אך אולי לא ניחנו באותה מידת יוהרה.

אמנון רובינשטיין כותב על נושאים מגוון

* אמנון רובינשטיין: כאן, עתה; הוצאת שוקן, 1969; עמ' 228.

נים ביותר. כמה מן המאמרים הם הגייגים ושיגרתיים למדי, כתובים בעט קל, על נושאים שעמדו על סדר־יומו של הציבור הישראלי באותה עת בה נכתבו: רשימות משיחות־מילואים, מעין־סאטירות על שכנים, ידידים, על הגבר הישראלי וכו'. וכמה הצלפות חריפות על גילויים שונים בחיי החברת והתרבות. בכל אלה מתגלה רובינשטיין כמי שאינו ירא לחשוף את האמת תוך שהוא שוחט לתיאבון מספר פרות קדושות, אך זאת במידה של אורך־רוח ושל הגינות. הוא אינו סאטיריקן המעמיד נתח של מציאות תחת זכוכית המגדילתו לממדים מגוחכים, אלא הוא בוחנו כדו לציריו כמו שהוא. תכונה זו בולטת כשהוא דן בבעיות התיאטרון המודרני. כך, למשל, הוא כותב על "מין ורוח":

"מי שטוען נגד עצם קיומה של תפיסה ערית כית באמנות טוען למעשה שהאמן, והוא לבדו, נטול השפעה על החברה בה הוא חי. העתונאי והפוליטיקאי יכולים להשפיע על אחרים במאמריהם ונאומיהם ואילו ה"אמן חי בחלל ואין לו כל חלק במערכת החברתית. מלחז אינה בת־השפעה, יצירתה היא סטרילית במהותה. הנמכה מלאכותית זו של תפקיד האמן... היא עצמה חלק מאיפנה חסרת־חשיבות... כדאי אולי שנוכח פעם־בפעם כי מצויים בנו גם אברים אחרים; יש גם לב, ויש גם מוח. שני אלה קיימים, עדיין... ואין זו אשמתנו אם דווקא אברים אלה התנוונו אצל כמה מהאמנים והמבקרים הנודעים בימינו" (עמ' 1—150).

ענין מיוחד מעוררים המאמרים בנושא הנדון בצלנו בלי סוף בשלש השנים האחרונות: בעיית הסיכסוך הישראלי־הערבי ל"אור מלחמת־יוני והשליטה הישראלית ב"שטחים". המאמר הטוב בתחום זה נקרא "ירושלים לא תיחצה שנית" ועניינו תיאור הלבטים הכרוכים באיחוד מזרחה של ירושלים עם מערבה. מסקנתו של רובינשטיין כאן ("אלה הם זרעים שנטמנו באדמה קשה ובתנאי מוג'אוויר גרויעים, אך אנשים בעלי רצון טוב ימצאו בהם תקוה כלשהי לעתיד בני יחיו יהודים וערבים יחדיו בעירם")

בתקופתו אולי עתידה צרפת "להשתעמם". ההיסטוריה שלה אכן מעידה כי לאחר החלפת השליט הגוהג'ברמה יש להמתין שנים מספר לסיבובו המחודש של גלגל המעשים.

פראנסואז ראבלה כתב כי אונייה של הצרפתים מספיקים רק לרגע אחד של שיכון. כך היה על מהפכת הסטודנטים של צרפת. זו לא היתה בעצם מהפכה אלא התמרדות כנגד מצב חברתי ופוליטי, מרד היכול למחות, להרוס או להביא משב של רוח מרעננת ו"מטהרת אך אין בכוחו לברוא מחדש. אינטלקטואלים שמאלניים רבים וטובים, שהתיאשו מן הקומוניזם המסורתי והשמרן, נטו, ונטו, לראות בתנועות הסטודנטים בצרפת וארצות אחרות ביטוי מחודש, מלהיב את הדמיון, השכל והיצר, של מרידה נגד הציביליזציה הקאפיטליסטית-הטכנולוגית של המערב. ה"צעירים הפכו להיות לוחמי הגרילה של הרחוק בות המרוצפים בכרכי המערב, בניידמותם של לוחמי הגרילה ב"עולם השלישי". זוהי, כמובן, אנאלוגיה מסולפת ועקרה ביותר. תנועות הסטודנטים, מצדן החיובי, אינן אלא תביעה נועזת, נואשה כמעט, לריפורמה ב"סדרי הלימוד מימי בונאפארטה וביטוי חריף למצבה של אוכלוסיית הסטודנטים ההמונית בדמוקרטיית ההמונים הטכנולוגית. בעיקר של הסטודנטים למדעי הרוח והחברה. מצדה השלישי אינה אלא המשך לתנועות הנוער של המאה ה-19 ושל ארגונים אנארכיסטיים, פאשיסטיים וכו'. ה"רגון אמנם מחודש, אבל התוכן זהה. החוקרים, שמצאי בתנועות הסטודנטים כר נרחב ונכבד לעיסוק וכתובה, הם שייחסו להן חשיבות עצומה, מעל ר" מעבר לחשיבותן האמיתית שאינה מבוטלת כלל כשלעצמה. אחדים אף הפכו את הסטודנטים והנוער ליורשי הפרולטריון התעשייתי, למעמד חדש שהולידה החברה הקאפיטליסטית של חינוך חנים וחינוך-בהמון.

פטריק סיל ומורין מק'קונביל, צמד עתונאים בריטיים, מתארים את השתלשלות המאורעות במאי 1968 בלי להתימר ולעסוק בניחותים סוציולוגיים-פילוסופיים. כך יצא מתחת ידם ספר רהוט ומאלף, שהוא השלישי ברשימת הספרים המתורגמים לעברית (מתוך מבחר

אינה מוסבת על השטחים האחרים. כשהוא דן בסיני ובחבלי יהודה ושומרון נזקק רובינ" שטיין למשחק מלחמה אסטרטגי פוליטי ה" מגיע למסקנה כי סיני צריך לחזור אל ייעודו מקדם כאיזור מפורז ונתיב מעבר, וכי אין לספח את ה"גדה" אלא להגיע למצב ש" השליטה הישראלית תהיה צבאית בלבד ולא אזרחית, "להגביל את עצמנו לנוכחות צבאית אפקטיבית מבחינה מעשית, אך שקטה מבחינת תהודתה הפוליטית". זו אמנם פשרה נאה על שולחנו של עתונאי נקי דעת, אך אינה מביאה בחשבון הרבה מן האפשרויות הפתוחות של "משחק המלחמה".

חריף ההסתיוגיות מעצם איסופם של מאמרי רובינשטיין בספר כמו גם מכמה דעות המוצעות בהם. ברי שהמחבר הוא אחד המעולים שבפוליטיקאים הצעירים שלנו וכי הוא נמנה על אותם עתונאים שאינם נרתעים ממערכות ציבוריות מתוך הכרת כי "גם אני, כיום, חלק מדור של מיסדים. בכוחנו היום לקבוע במידה לא מועטה את דמותה של ישראל לדורות רבים".

המהפכה הצרפתית 1968

קורמטויה הוא האופק האוטופי הקסום של חברה חדשה ומשטר חדש, שצביונו אינו ברור כל עיקר. הסוסים הדוהרים: תנועות ריפורמה, מחאה, זעם והרס. השואבות ממקורות רוחניים שאינם חדשים דווקא והנבנות מתוך החברה האוטוריטטיבית והלא-ספוג טאגית של צרפת הגוליסטית ה"קיסרית". ה"דמיון, הנעורים והמרץ זוכים למלוא תנופתם בחודש מאי 1968, אך כושלים לבסוף. ה"מהפכה הצרפתית, למרות אנאלוגיה מסוימת, לא חזרה על עצמה. אדרבה, הקיסר אמנם ירד מכיסאו אך יורשו, מסתבר, הוא ממולח. שמרן ותקיף לאיפחות ממנו. אם גם נעדר הדרת הגדולה והדר ה"סגנון" של קורמי.

* פטריק סיל ומורין מק'קונביל: המהפכה הצרפתית 1968, תרגום: יוסף עוויאל; עם עובד / ספרית אפקים, 1969; 197 עמ'.